

EUROPOS
KOMISIJA

SAJUNGOS VYRIAUSIASIS
ĮGALIOJINIS UŽSIENIO
REIKALAMS IR
SAUGUMO POLITIKAI

Briuselis, 2019 05 08
JOIN(2019) 7 final

BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Ypatingasis administracinis Kinijos regionas Makao. 2018 m. metinė ataskaita

BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI
YPATINGASIS ADMINISTRACINIS KINIJOS REGIONAS MAKAO. 2018 M. METINĖ ATASKAITA

Santrauka

1999 m. Makao perdavus Kinijos Liaudies Respublikai, Europos Sąjunga ir jos valstybės narės atidžiai stebi Ypatingojo administracinio Kinijos regiono (toliau – YAR) Makao politinę ir ekonominę raidą pagal principą „viena šalis – dvi sistemos“. Europos Sąjunga laikosi „vienos Kinijos“ politikos ir remia principą „viena šalis – dvi sistemos“ bei jo įgyvendinimą.

Ši metinė Makao raidos ataskaita skelbiama vykdant 1997 m. priimtą įsipareigojimą Europos Parlamentui.

2018 m. principo „viena šalis – dvi sistemos“ buvo toliau laikomasi, ir tai buvo naudinga YAR Makao, visai Kinijai ir tarptautinei bendruomenei.

Kaip matyti iš teisminių procedūrų prieš opozicijos įstatymų leidėją Sulu Sou atvejo, teisinės valstybės principo ir teismų nepriklausomumo sąlygos laikomasi. Teisės ir pagrindinės laisvės iš esmės gerbiamos.

Nors pilietinės laisvės ginamos Makao Pagrindiniu įstatymu, politinė opozicija yra silpna, o pilietinė visuomenė nėra labai aktyvi. Nei Makao Pagrindiniame įstatyme, nei kituose teisės aktuose nenumatyta galimybė suteikti visuotinę rinkimų teisę. Vis dėlto ES ragina Makao valdžios institucijas užtikrinti, kad visuomenė aktyviau dalyvautų YAR vyriausybės vadovo ir Įstatymų leidžiamosios asamblėjos rinkimuose. Taip būtų sustiprintas šių rinkimų teisėtumas, padidėtų visuomenės palaikymas ir sustiprėtų valdymas.

2018 m. per Kinijos visuotinį periodinį vertinimą, atliktą lapkričio mėn. Ženevoje, Makao gavo dvi rekomendacijas – vieną dėl darbuotojų migrantų apsaugos ir kitą dėl kovos su LGBTI asmenų diskriminavimu. Prekyba žmonėmis ir toliau kelia nerimą.

2018 m. Makao valdžios institucijos pradėjo įgyvendinti kelias nacionalinio saugumo stiprinimo iniciatyvas arba paskelbė apie jas. Įgyvendinant šias iniciatyvas YAR politika labiau priderinta prie žemyninėje Kinijoje taikomo požiūrio – Įstatymų leidžiamoji asamblėja priėmė pakeitimą, dėl kurio užsienio teisėjai negali priimti sprendimų nacionalinio saugumo klausimais, taip pat buvo priimtas valstybinio himno įstatymas ir paskelbti planai iš dalies pakeisti nacionalinio saugumo įstatymus.

Nepaisant griežtėjančios savicenzūros keliamo nerimo, Makao žiniasklaidoje ir toliau buvo viešinamos įvairios nuomonės.

2018 m. Makao ekonomikos rodikliai buvo geri – matyti spartus lošimo ir turizmo sektorių skatinamas augimas, labai mažas nedarbo lygis ir patikima fiskalinė padėtis. Vis dėlto vyriausybės nurodytas tikslas įvairinti ekonomiką toli gražu nėra pasiektas. Tik 6,8 proc. Makao lošimo namų pajamų gauta iš su lošimu nesusijusių šaltinių.

2018 m. spalio mėn. iškilmingai pristatytas ir visuomenei atvertas Honkongą, Džuhajų ir Makao jungiantis tiltas. Šis svarbus projektas jungia žemyninės Kinijos miestą Džuhajų su

Honkongu ir Makao ir virš jūros bei po vandeniu driekiasi 42 kilometrus (55 km, jei skaičiuotume privažiavimo kelius). Tiltas gerina susitikimą tarp Didesniojo įlankos regiono miestų ir prisidės prie didesnės integracijos su žemynine Kinija, suteiks naujų galimybių ir kels naujų iššūkių.

ES ir Makao toliau puoselėjo tvirtus prekybos santykius ir glaudžiai bendradarbiavo.

Politinė raida

2018 m. gegužės mėn. demokratijos šalininkas, opozicijos įstatymų leidėjas Sulu Sou buvo nuteistas dėl neteisėto susirinkimo, nes dalyvavo 2016 m. surengtame proteste. Nuo 2017 m. gruodžio mėn. jis buvo laikinai nušalintas nuo pareigų Įstatymų leidžiamosios asamblėjos. Prokuratūra pareikalavo Sulu Sou ir jo bendraminčiui, prieš sistemą kovojančiam aktyvistui Scottui Chiangui skirti laisvės atėmimo bausmę už nepaklusnumą sunkinančiomis aplinkybėmis, tačiau teismas nusprendė, kad pagrindo laisvės atėmimo bausmei nėra, nes protestas buvo trumpas ir jame nebuvo smurto. Jei Sulu Sou būtų skirta ilgesnė kaip 30 dienų laisvės atėmimo bausmė, jis būtų buvęs pašalintas iš Įstatymų leidžiamosios asamblėjos, o tai būtų dar labiau susilpninę ir taip menką opoziciją. Teismui priėmus sprendimą, Sulu Sou galėjo toliau vykdyti savo įstatymų leidėjo pareigas. Prokuratūros kaltinimai sulaukė kritikos, kad buvo pagrįsti politiniais motyvais, tačiau tokiu teismo sprendimu pabrėžtas teisminių institucijų nepriklausomumas.

Kovo mėn. vyriausybė paskelbė ketinanti iš dalies pakeisti savo nacionalinio saugumo įstatymą, kad jis „atitiktų šiuolaikinės visuomenės aktualijas“. Tarp išvardytų skubiai keistinių klausimų buvo įrodymų rinkimo vykdant baudžiamųjų veikų tyrimus procedūros ir specialios taisyklės, taikomos prievartos priemonėms renkant įrodymus.

Liepos 3 d. Įstatymų leidžiamoji asamblėja priėmė pakeitimą, dėl kurio užsienio teisėjai negali priimti sprendimų nacionalinio saugumo klausimais. Nacionalinio saugumo apibrėžtis plati, todėl ja gali būti remiamasi siekiant nušalinti užsienio teisėjus nuo daugelio bylų. Valdžios institucijos teigė, kad pakeitimas labai svarbus siekiant apsaugoti pagrindinius valstybės interesus. Priėmus šį sprendimą buvo akivaizdžiai atsitraukta nuo dabartinės mišrios teisinės sistemos, kurią įgyvendindamas Makao gali naudotis užsienio teisėjų kompetencija. Remiantis oficialiais duomenimis, 10 iš 49 Makao dirbančių magistratų turi užsienio pilietybę, daugiausia – Portugalijos.

2018 m. rugpjūčio mėn. daug patirties turintys portugalų kilmės patarėjai teisės klausimais buvo atleisti iš Įstatymų leidžiamosios asamblėjos. Jie dirbo pagal terminuotas darbo sutartis, tačiau netikėtas sprendimas sukėlė pilietinės visuomenės susirūpinimą tuo, kad, siekiant naudoti Kinijos ekspertams, dedama vis daugiau pastangų pašalinti Portugalijos ir (arba) užsienio ekspertus.

Rugpjūčio 14 d. Makao priėmė valstybinio himno įstatymą, kuriuo numatyta bauda asmenims, negerbiančiams himno. Įstatymu taip pat numatyta į bendrąsias mokymo programas įtraukti himno istorijos mokymą.

2018 m. kovo mėn. Makao Literatūros festivalio organizatoriai, gavę neoficialios informacijos, kad rašytojams Jung Chang, Suki Kim ir Jamesui Churchui negarantuojama teisė atvykti į Makao, išbraukė juos iš dalyvių sąrašo. Organizacija „PEN Hong Kong“¹

¹ <http://www.penhongkong.org/about/>

paskelbė pareiškimą, kuriame išreikštas nusivylimas šiuo „cenzūruojančiu ir įsakmiu poelgiu“. Šį atvejį reikėtų vertinti atsižvelgiant į keletą 2017 m. taikytų draudimų užsienio žurnalistams ir politiniams aktyvistams atvykti į Makao. Atsisakymai leisti atvykti buvo grindžiami nacionalinio saugumo motyvais. Nors Makao imigracijos institucijos turi įgaliojimus neleisti atvykti į YAR teritoriją, skaidrumo trūkumas tokiais atvejais rodo nerimą keliančią politinės cenzūros tendenciją.

Lygios galimybės, teisės ir laisvės

Laikantis Makao Pagrindiniame įstatyme įtvirtinto principo „viena šalis – dvi sistemos“, Makao gyventojų teisės ir pagrindinės laisvės toliau iš esmės buvo gerbiamos ir teisinės valstybės principo buvo laikomasi.

Nepaisant 2015 m. gruodžio mėn. Jungtinių tautų komiteto prieš kankinimą paskelbtos rekomendacijos, Makao neįsteigė nepriklausomos žmogaus teisių įstaigos.

2018 m. lapkričio mėn. į Kinijos **visuotinį periodinį vertinimą** įtrauktas Makao skirtas skirsnis. Dvi šalys, kurių viena – ES valstybė narė, pateikė rekomendacijas Makao – vieną, kuria raginama ratifikuoti Tarptautinę konvenciją dėl visų darbuotojų migrantų ir jų šeimų narių teisių apsaugos, ir kitą, kuria raginama priimti kovos su diskriminacija teisės aktus, kuriais siekiama apsaugoti visas marginalizuotas grupes, įskaitant LGBTI asmenis.

Ankstesnėse ataskaitose ES taip pat išreiškė susirūpinimą dėl diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės. Šios problemos ypač opios užimtumo, švietimo ir sveikatos priežiūros srityse. Tos pačios lyties asmenų santykiai dar neįtraukti į teisės aktą, kuriuo smurtas šeimoje pripažįstamas baudžiamuoju nusikaltimu. Jungtinių Tautų ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetas taip pat primygtinai paragino Makao priimti išsamius kovos su diskriminacija teisės aktus.

Paisoma pagarbos **spaudos laisvei**. Žiniasklaidoje, ypač kinų kalba ir kinų reikalų srityje, pasireiškia tam tikro lygio savicenzūra. NVO ir žiniasklaidos aktyvistai toliau reiškia susirūpinimą dėl savicenzūros. Kita spaudos laisvės kliūtis – sunkumai, su kuriais susiduriama siekiant pasinaudoti informacijos šaltiniais ir gauti visą informaciją iš valdžios institucijų.

Prekybos žmonėmis problemos Makao dar neišsprendė. Makao taiko kovos su prekyba žmonėmis įstatymą, tačiau teisėsaugos veiksmai turi būti griežtesni. Nors pateikiama daug skundų, išnagrinėjama nedaug baudžiamųjų bylų ir priimama nedaug apkaltinamųjų nuosprendžių. 2018 m. Makao valdžios institucijos nusiuntė atstovą į 7-ąją Balio proceso ministrų konferenciją ir vyresniųjų pareigūnų susitikimą, taip parodydamos savo norą toliau bendradarbiauti tarptautiniu mastu kovojant su prekyba žmonėmis. Per kovo mėn. vykusį kasmetinį ES ir Makao jungtinio komiteto posėdį Makao įsipareigojo bendradarbiauti su ES kovos su prekyba žmonėmis srityje. ES yra pasirengusi atnaujinti keitimąsi informacija ir bendradarbiauti su Makao, siekiant teikti technines rekomendacijas, kaip geriausia spręsti šią pasaulinę problemą.

Makao gyventojai ir toliau naudojami **susirinkimų laisve** sprendžiant įvairius klausimus, pradedant birželio 4 d. vykusia protesto akcija Tiananmeno aikštėje ir baigiant darbuotojų teisėmis. Rugšėjo mėn. patvirtintas naujas įstatymas, kuriuo reglamentuojamos demonstracijos ir susirinkimai ir pagal kurį demonstrantai turi pateikti pranešimą apie demonstraciją ne Piliečių ir savivaldybės reikalų biurui, o policijai.

Makao neveiksmingai įgyvendina **asociacijų ir kolektyvinių derybų laisvę**, įtvirtintą Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijose. ES ragina Makao imtis reikalingų veiksmų, kad TDO konvencijų būtų laikomasi. Makao nenustatytas minimalus darbo užmokestis, išskyrus darbo užmokestį, mokamą valymo paslaugas teikiantiems ir apsaugos darbuotojams. Vyriausybė ketina 2019 m. nustatyti visiems darbuotojams taikomą visuotinį minimalų darbo užmokestį.

Susirūpinimą kelia ekonominė ir socialinė nelygybė. Oficialus skurdo lygis nenustatytas. Vyriausybė tvirtina, kad tik 2,3 proc. Makao gyventojų gyvena skurdžiai, tačiau pilietinės visuomenės organizacijos mano, kad šis skaičius siekia beveik 10 proc. Rugsėjo mėn. Jungtinių Tautų Rasinės diskriminacijos panaikinimo komitetas nurodė, kad poreikio mažinti skurdą mastas kelia susirūpinimą. Komitetas primygtinai paragino vyriausybę imtis veiksmų, siekiant pašalinti etninio pagrindo ekonominę nelygybę, ir pateikti statistinius rodiklius apie ekonomines, socialines ir kultūrines teises ir apie priemonių, kurių imtasi, veiksmingumą.

Makao kovoja su **korupcija** ir nevengia imtis didelio atgarsio susilaukusių bylų. 2018 m. pradėti su Makao Prekybos ir investicijų skatinimo instituto pirmininku ir Pensijų fondo vadovu susiję tyrimai, iš kurių matyti, kad vyriausybė ryžtingai nusiteikusi visiškai netoleruoti valstybės tarnautojų korupcijos.

Ekonominė raida

2018 m. Makao BVP per metus išaugo 4,7 proc.², palyginti su 2017 m. augimu, kuris buvo 9,7 proc. Po didelio nuosmukio pastaraisiais metais, kai žemyninės Kinijos vykdyta kovos su korupcija kampanija labai paveikė lošimo sektorių, 2017 m. ekonomika ėmė sparčiai augti. 2018 m. TVF pripažino Makao ekonomiką ketvirta pagal turtingumą, vertinant BVP vienam gyventojui.

Vyriausybė įgyvendina ilgalaikę ekonomikos įvairinimo strategiją, tačiau Makao ekonomika ir toliau labai priklausoma nuo lošimų ir turizmo. 2017 ir 2018 m. ekonomikos augimą paskatino lošimų sektoriaus atsigavimas ir nuolatinis turistų srautas. 2018 m. į regioną atvyko 35,8 mln. lankytojų, t. y. 9,8 proc. daugiau nei 2017 m. Pajamos iš lošimų išaugo 14 proc. ir siekė 303 mlrd. MOP (apie 33 mlrd. EUR).

Makao užtikrintas visiškas užimtumas, taip pat jo ekonomika labai priklausoma nuo darbuotojų ir specialistų iš užsienio³. Pastaruosius septynerius metus (net ir per 2014–2016 m. nuosmukį) nedarbo lygis nuolat buvo mažesnis negu 2 proc. ir 2018 m. nebuvo išimtis. Palyginti su 2017 m., 2018 m. infliacija padidėjo nuo 1,2 iki 3,0 proc.

Nors apskritai 2018 m. ekonomikos augimo rodikliai buvo geri, per metus ekonomikos augimas sumažėjo – nuo 7,6 proc. pirmąjį pusmetį iki 2,0 proc. antrąjį pusmetį. Sulėtėjimą lėmė sumažėjusios investicijos (visų pirma investicijos statybų srityje) ir sulėtėjęs paslaugų eksporto augimas (visų pirma lošimo paslaugų eksporto srityje).

Lapkričio 15 d. Vyriausybės vadovas Fernando Chui Sai Onas perskaitė paskutinįjį savo, kaip Vyriausybės vadovo, **politinį pranešimą**. Pagrindinis tikslas ir toliau lieka tas pats – susieti turizmo ir lošimų sektorius, pagrindines Makao pramonės šakas. Prioritetai – reguliavimas, mokesčių teisė ir konkurencingumo skatinimas. Kad galėtų plėsti savo konferencijų ir parodų pramonės sektorių, skatinti kūrybos sektorius ir plėtoti specializuotas finansų įmones, Makao

² Šaltinis: jei nenurodyta kitaip, visus makroekonominis rodiklius pateikė YAR Makao Vyriausybės Statistikos ir gyventojų surašymo tarnyba.

³ 2017 m. daugiau kaip 40 proc. Makao darbo jėgos sudarė darbuotojai iš užsienio, o du trečdalius jų – žemyninės Kinijos darbuotojai.

turi siekti ekonomikos įvairinimo, remdamasis esamomis pagrindinėmis pramonės šakomis ir naudodamasis jau veikiančia infrastruktūra. Vyriausybė taip pat įsipareigojo sudaryti palankesnes sąlygas inovacijoms ir MVĮ remti, teikdama paskatas įmonėms ir mažindama mokesčius. Vyriausybė, siekdama pagerinti žmonių pragyvenimo lygį, dvyliktus metus iš eilės įgyvendina finansinių subsidijų, įskaitant grynųjų pinigų išmokas, paketą.

2018 m. Makao fiskalinė padėtis išliko gera. YAR yra sukaupęs daug atsargų, o jo fiskalinė sąskaita nuolat buvo perteklinė. 2018 m. rugsėjo mėn. pabaigoje valdžios sektoriaus finansų atsargos siekė apie 554,9 mlrd. MOP (60,4 mlrd. EUR).

Makao ekonomikos **įvairinimas** ir toliau išlieka ilgalaikis tikslas. Vienas iš valdžios institucijų nustatytų tikslų Makao 2016–2020 m. penkerių metų plėtros plane – iki 2020 m. padidinti lošimo namų veiklos vykdytojų pajamų, gaunamų iš su lošimu nesusijusių šaltinių, dalį iki 9 proc. Tačiau, atsižvelgiant į 2018 m. gruodžio mėn. pabaigoje paskelbtą Statistikos ir gyventojų surašymo tarnybos ataskaitą dėl ekonomikos įvairinimo, šis tikslas atrodo vis sunkiau pasiekiamas. 2017 m. buvo nuviliantys ekonomikos įvairinimo atžvilgiai, nes tik 6,8 proc. lošimo namų pajamų buvo gautos iš su lošimu nesusijusių šaltinių, t. y. sumažėjo, palyginti su 7,4 proc. 2016 m.

Kalbant apie **aplinkos apsaugą**, į šių metų politinį pranešimą Makao vyriausybės vadovas įtraukė pasiūlymą pastatyti įrenginius, skirtus popieriaus, plastiko ir metalo atliekoms apdoroti prieš jas eksportuojant, taip pat pastatyti centralizuotą maisto atliekų perdirbimo kompleksą. Vyriausybės vadovas taip pat paskelbė apie tikslus įrengti 200 elektra varomų transporto priemonių įkrovimo stotelių, įdiegti plastiko butelių perdirbimo įrenginius ir užbaigti rengti teisės aktus, kuriais būtų ribojamas plastikinių maišelių naudojimas.

Regioninis bendradarbiavimas

Gruodžio 12 d. Makao ir Kinijos Prekybos ministerija pasirašė sutartį dėl prekių prekybos pagal žemyninės Kinijos ir Makao **glaudesnės ekonominės partnerystės susitarimą** (angl. *Closer Economic Partnership Arrangement, CEPA*). Naująja sutartimi, kuri turi būti pradėta įgyvendinti nuo 2019 m. sausio 1 d., nustatytos prekių kilmės taisyklės ir lankstesni visų produktų, klasifikuojamų pagal žemyninės Kinijos tarifinius kodus, kilmės nustatymo metodai. Be to, šia sutartimi dar labiau supaprastinama prekybai prekėmis taikoma muitinio įforminimo tvarka. Specialus skyrius skirtas Guangdong, Honkongo ir Makao Didesniajam įlankos regionui. Šio skyriaus tikslas – bandomojo projekto sąlygomis įgyvendinti prekių muitiniam įforminimui Didesniajame įlankos regione skirtas priemonės.

Spalio mėn. atidarytas ilgiausias pasaulyje jūrinis **Honkonga, Džuhajų ir Makao jungiantis tiltas**. Tiltas padeda sutrumpinti kelionės nuo Makao iki Honkongo trukmę ir atliks svarbų vaidmenį integruojant Didesnįjį įlankos regioną.

Makao atlieka ekonominio tarpininko tarp Kinijos ir portugališkai kalbančių šalių vaidmenį. Tuo tikslu 2019 m. politiniame pranešime siūloma sukurti tarp Kinijos ir portugališkai kalbančių šalių vykdomų piniginių paslaugų platformą ir paversti Makao portugališkai kalbančių šalių ženminbi tarpuskaitos centru.

Vasario mėn. paskelbtame Didesniojo įlankos regiono plane Makao buvo paskelbtas vienu iš keturių pagrindinių miestų (kartu su Honkongu, Šendženu ir Guangdžou), atliksiančių pagrindinį vaidmenį regiono vystymosi procese. Pagal planą Makao, ir toliau įvairindamas savo ekonomiką, turi stiprinti savo kaip pasaulinio lygio turizmo ir laisvalaikio centro ir kaip

tarp Kinijos ir portugališkai kalbančių šalių vykdomų komercijos ir prekybos bendradarbiavimo paslaugų platformos poziciją.

Dvišaliai ES ir Makao santykiai

2018 m. ES buvo antra didžiausia importuotoja į Makao po žemyninės Kinijos. Jai teko 25 proc. viso Makao importo. Tačiau į ES eksportuota mažiau negu 1,7 proc. Makao prekių. Kadangi jau kurį laiką Makao importo paklausa toliau augo, o gamybos sektorius susitraukė iki mažiau negu 1 proc. BVP, dėl šio prekybos disbalanso ES ilgą laiką turėjo prekybos perteklių.

2018 m. dvišalė **prekyba prekėmis** padidėjo 29,5 proc. iki 963 mln. EUR. 2018 m. ES eksportas į Makao pasiekė 852 mln. EUR (palyginti su praėjusiais metais, padidėjo 36,1 proc.), dėl to susidarė 741 mln. EUR prekybos perteklius. Makao – auganti Europos prabangos prekių rinka. ES ir Makao prekybos santykiuose svarbiausią vietą užima verslo galimybės lošimo ir turizmo sektoriuje. ES daugiausia eksportavo aukščiausios klasės odos, aprangos gaminius, rankinius laikrodžius ir juvelyrinius dirbinius, maisto produktus, gėrimus ir automobilius.

ES įmonės taip pat gali dominti **viešieji pirkimai** transporto, energetikos ir statybos sektoriuose, nes Makao vykdo vis daugiau infrastruktūros projektų. Tačiau, palyginti su kitais pagrindiniais investuotojais (Honkongu, Kinija ir JAV), tiesioginės ES investicijos Makao išlieka nedidelės. Svarbiausia ES investuotoja Makao buvo Portugalija, 2017 m. jai teko 3,7 proc. (9 mlrd. MOP) visų tiesioginių investicijų.

Vyriausybės vadovo 2019 m. politiniame pranešime aiškiai parodomas susidomėjimas stiprinti ekonominius santykius su ES ir Portugaliją pasitelkti kaip įvežimo punktą.

Kovo 23 d. Makao surengtas **22-asis ES ir Makao jungtinio komiteto** posėdis. Visų pirma šalys įvertino, kaip ES 2018 m. vykdė Makao priimtų gero mokesčių srities valdymo įsipareigojimų vykdymo stebėseną. Makao buvo įtrauktas į 2017 m. gruodžio mėn. ES paskelbtą 17-os mokesčių srityje nebendradarbiaujančių šalių ir teritorijų sąrašą, tačiau 2018 m. sausio mėn., reaguojant į Makao vyriausybės priimtus įsipareigojimus iki 2018 m. pabaigos įvykdyti ES reikalavimus, iš jo buvo išbrauktas. Vykdydama stebėseną, ES palankiai įvertino tai, kad Kinijos Liaudies Respublika pradėjo taikyti Konvenciją dėl savitarpio administracinės pagalbos mokesčių srityje YAR Makao, ir tai, kad pradėti įgyvendinti reikiami susitarimai dėl YAR Makao atliekamo keitimosi informacija. ES taip pat pritarė EBPO atliktam mokesčių sistemos, naudingos lengvatinio apmokestinimo bendrovėms, vertinimui po to, kai 2018 m. gruodžio mėn. YAR Makao iš dalies pakeitė šią sistemą, kad ji atitiktų EBPO reikalavimus. Tuo remdamasi Europos Sąjungos Taryba 2019 m. kovo mėn. sutarė, kad Makao įvykdė savo dabartinius gero mokesčių srities valdymo įsipareigojimus. 2019 m. bus tęsiamas dialogas su YAR Makao dėl G20 minimalių standartų, taikomų siekiant kovoti su mokesčių bazės erozija ir pelno perkėlimu.

ES atkreipė dėmesį į YAR Makao užmojų tapti tradicinės kinų medicinos centru. ES ir Makao susitarė organizuoti ekspertų lygmens informacijos apie ES taikomą tradicinių augalinių vaistų reguliavimo tvarką mainus. Abi šalys taip pat susitarė toliau ieškoti galimybių bendradarbiauti aplinkos ir žaliųjų technologijų srityse, visų pirma Makao tarptautiniame bendradarbiavimo aplinkos klausimais forume ir atitinkamoje parodoje. Turizmo srityje abi šalys aptarė, kaip didinti turistų srautus ir mainus.

Kaip ir kiekvienais metais, **Makao įkurti Europos prekybos rūmai (angl. MECC⁴)** kartu su **Honkonge įkurtais Europos prekybos rūmais** koordinavo Europos dalyvavimą kovo mėn. vykusiam Makao tarptautiniame bendradarbiavimo aplinkos klausimais forume, taip pat atitinkamoje parodoje ir spalio mėn. vykusioje Makao tarptautinėje prekybos ir investicijų mugėje.

2018 m. **turizmas** buvo itin svarbi sritis dvišaliams santykiams, nes šie metai buvo **ES ir Kinijos turizmo metai**. Europos dieną žymusis Makao bokštas buvo apšviestas mėlyna ES vėliavos spalva. Spalio 23 d. Makao vyko **7-asis Pasaulinis turizmo ekonomikos forumas**, kuriame Europos Sąjunga dalyvavo kaip regiono partnerė, o Guangdongas – kaip pagrindinė provincija partnerė. Renginyje ES turėjo savo paviljoną, organizavo verslo ryšių užmezgimo renginį, taip pat aktyviai dalyvavo forume.

ES ir Makao įgyvendina du pavyzdinius projektus, kurie ir toliau duoda gerų rezultatų: vienas – teisės reikalų srityje, kitas – vertėjų žodžiu mokymo srityje. Pirmuoju projektu – **Trečiajia Makao ir ES bendradarbiavimo programa teisės srityje** – prisidedama prie YAR Makao teisinės sistemos modernizavimo ir plėtros. Antrasis projektas – **Konferencijų vertimo žodžiu kinų ir portugalų kalbomis mokymo programa** – tarp Europos Komisijos ir Makao Viešojo administravimo ir valstybės tarnybos biuro vykdomas nuo 2006 m. ir jį įgyvendinant tenkinamas kvalifikuotų vertėjų žodžiu abiem kalbomis poreikis. Iki dabar parengti 97 Makao vertėjai žodžiu, dauguma jų šiuo metu dirba viešojo administravimo srityje. Nuo 2010 m. Makao politechnikos institutas (MPI), bendradarbiaudamas su Europos Komisija, taip pat vykdo mokymo programą, skirtą universitetų vertimo žodžiu dėstytojams ir profesionaliems vertėjams žodžiu iš Makao ir žemyninės Kinijos. Įgyvendinus **Europos Sąjungos akademinę programą Makao** vykdyta projekto „Jean Monnet“ veikla. Šios priemonės ir toliau padeda Makao regione gerinti žinias apie ES.

Po 2015 m. vykusio ES ir Makao jungtinio komiteto posėdžio, įgyvendinant programą **„Horizontas 2020“**, sukurtas bendro finansavimo mechanizmas, o 2018 m. ES, siekdama paskatinti aktyvesnį dalyvavimą, suorganizavo informacinį renginį. Pagal šią programą Makao mokslo ir technologijų plėtros fondas vienašališkai teikia finansinę paramą atrinktiems pagal programą „Horizontas 2020“ įgyvendinamų projektų dalyviams iš Makao. Tačiau per pastaruosius dvejus metus fondas gavo tik vieną paraišką, kuri nebuvo atrinkta. Iki 2018 m. pabaigos programoje „Horizontas 2020“ nedalyvavo nė vienas subjektas iš Makao.

⁴ Makao įkurti Europos prekybos rūmai yra mišri organizacija, kurios veikloje dalyvauja tiek tiesioginiai įmonių nariai, tiek ES šalių nacionalinių prekybos rūmų nariai.